

(<https://librekultur.com/>)

Kayıp odağın izinde

Seçil Avcı (<https://librekultur.com/author/secilavci/>)

Sözcüklerin Anlamı, bir aşk ilişkisinin paralelinde yürüyor gibi görünse de iki kişinin ilişki kurma sürecine tanıklık ederken, ilgili veya ilgisiz başka pek çok şeye çiftimizin dünyasından koparak şahit oluyoruz, daha doğrusu maruz bırakılıyor, tıpkı bugün günlük hayat deneyimimizde olduğu gibi.

Cem Akış

Proust'un kardeşi Robert'in dediğine göre, “*Kayıp Zamanın İzinde*’yi okuyabilmek için insanların ya hasta olmaları ya da bacaklarını kırmaları gerekiyor” muş.

O tarihlerde bunu söyleyebildiğine göre şimdilerin akış hızına teslim insanının Proust okuyabilmesi için vücudunun tamamen yatağa bağlı olması ama aynı zamanda duyuyor, görüyor, anlıyor olması ve –uyumaya çalışan bir adamın sadece yatakta nasıl debelenip durduğunu anlatan otuz sayfaya– ancak bu şekilde maruz bırakılması gerekir demeliydi. Şimdi yazacaklarım Proust’un yedi kitaplık *Kayıp Zamanın İzinde*’sini baştan sona iki defa okuyan bir zihinden geliyor, bilginize. Cem Akış’ın *Sözcüklerin Anlamı*’nı okuduğumda beni savurduğu düşünceler olduğu için -bölünmüş gerçekçilik- ya da -bölünmüş gerçeklik- üzerine bu dijital düzene herkes gibi maruz kalan biri olarak konuşmak istedim.

Proust bir mektubunda diyor ki; iyi kitapların en harika özelliği bunun yazar için bir sonuç, okur için bir “kışkırtma” olmasıdır.

Bölüne bölüne yaşamak

Cem Akas, belki de benim gibi okuyucular için kışkırtıcı, teknolojinin içine doğmuş bir nesil için doğal bir okuma deneyimi sunuyor olabilir. Çünkü her neslin okuma ve zamanı algılama alışkanlıkları teknoloji ile birlikte değişime uğradı.

Bir şeye odaklanmak nedir?

Johann Hari, *Çalınan Dikkat* kitabında diyor ki; *Sürekli bölünen bir zihin, derin düşünemez. Ona göre odaklanma kişisel bir beceriden çok -kesintisiz zaman, teknolojik sınırlar ve yavaşlık hakkı isteyen-* bir zihinsel durumdur. Saydığı pek çok şeyde haklı ama onlar şu an çoğumuzun hayatında yok. Elimizde olmayan şeylere hayıflanmıyorum çünkü onlar bizden organik bir şekilde yok olmadı, bizden bilinçli bir şekilde çalındılar.

Rahat bir koltuğa oturdunuz, belki bir kahve ya da başka bir içecek aldınız, yıllardır sehpa duran o mumları yaktınız, kedinizi veya köpeğinizi kucağınıza aldınız ya da çocuklarınız bu gece erkenden uyudu ve sizi rahatsız edecek sizden başka kimse kalmadığını sandığınız o an geldi. Bir kitap var belki elinizde. Ya da boş duvara bakıyorsunuz. Takriben kaç dakika sonra bölünüyorsunuz? Bildirim geliyor. Bir arkadaşınızın gündemle ilgili attığı bir mesaj ya da yapay zekâ ile üretilmiş ama herkesin gerçek sanarak gözyaşları içinde birbirine gönderdiği manipüle edilmiş duygular videosu.

Sonra bir şeye bakarken başka bir şey geliyor, sonra başka bir şey, sonra başka bir şey, sonra siz aslında hiç merak etmediğiniz o şeyleri izlerken kendi yaşamınızdan epey bir vakit harcadığınızı hissediyorsunuz. Ya da hissediyor musunuz?

Cepkin: Sürekli cep telefonuna bakan. (s.71)

Sözcüklerin Anlamı, bir aşk ilişkisinin paralelinde yürüyor gibi görünse de iki kişinin ilişki kurma sürecine tanıklık ederken, alakalı veya alakasız başka pek çok şeye çiftimizin dünyasından koparak şahit oluyoruz, daha doğrusu maruz bırakıyoruz, tıpkı bugün günlük hayat deneyimimizde olduğu gibi.

Bir “akış”ın içinde kaybolmak

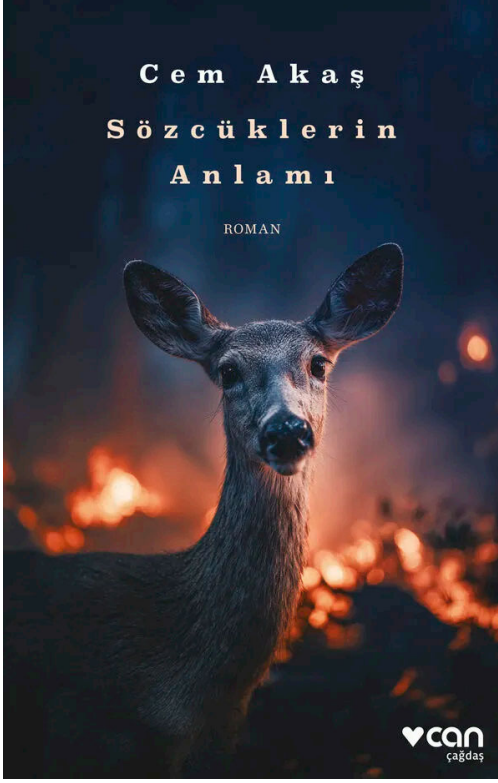
Cem Akas’ın roman karakterleri arasındaki ilişki sürekli akış parçaları ile bölünüyor. Mutfakta yemek ya da sokakta başka bir şey yaparken bir anda araya giren video kesitleri, bazen akademik makale tadında denemeler, atılan tweetler, paylaşılan fotoğraflar, güncele dönük kısa tespitler, şarkılar... Zihnim ilk etapta ön planda yaşanan hikâye ile aniden ortaya çıkan bölünmeler arasında bir bağlantı arama eğilimine girdi. Bağlantı olmadığını fark ettikten sonra kendimde fark ettiğim şeye daha çok şaşırdım. Bu bağlantısızlık durumuna kısa sürede uyum sağlamış ve birbiriyle alakasız, belki uydurma ya da doğru bilgi içerip içermediğini bilmediğim cümleler arasında keyifle akıyordum. Üstelik öyle inandırıcı bir dille yazılmış parçalar okuyordum ki (tıpkı sosyal medya akışındaki gibi!) - gerçekten böyle bir şey var mı acaba?- sorusu ile -olsa ne olur olmasa ne olur ki- duygusu arasında gidip gelirken hakikati arama duygumu yitirmekten rahatsız olmuyordum. (Tanıdık değil mi!) Çünkü her bölünmede konudan koparak başka bir şeye kısa süre odaklanıp sonra kolaylıkla hikâyeye dönüyordum... Ve bunun gündelik yaşam deneyimimize ne kadar benzediğini fark edip ürperdim. *Post-truth* yani hakikat sonrası adı verilen bu çağda kişisel algılar kolayca gerçeklerden daha belirleyici oluyor ve enformasyonun yanlış ya da sahte olması romanda da önemini yitiriyordu.

Mışgibistan. (s.44)

Gerçeğin pusula değil, rahatsızlık olduğu bir çağa girdik. (s.46)

Gittiğimiz bir kafede birilerinin sohbetine kulak misafiri olabiliyoruz, bu misafirlik evde açık kalmış ya da yolda yanından geçerken denk geldiğimiz herhangi bir TV kanalı, sosyal medya videosuyla da olabilir. Sevgilimizle tatlı tatlı konuşurken, ülkede yaşananlarla ilgili çok üzücü bir paylaşım gelebilir önümüze ya da biz alakasız bir şey yaparken gerçek mi sahte mi olduğunu bilmediğimiz ve aslında bize hiç de lazım olmayan onlarca enformasyonun bombardımanına tutulabiliriz her an. Romanın tüm akışı buna benzer şekilde ilerliyor.

Sözcüklerin Anlamı

Cem Akış

Can Yayınları

Aralık, 2025

184 sayfa

Anlatıyı, günlük bir yaşam anı gibi deneyimlemek fikri kimileri için rahatsız edici, akışa kapılmayı seven zihinler için rahatlatıcı gelebilir. Herhangi bir dış etken nedeniyle bölünmemiş bir okuma ve yazma deneyiminde son yıllarda hiç olamadığımı fark ettim. Zihni ve odağı bu kadar parçalara ayıran bir metni okurken Proust'u aklıma düşüren nedenlerden biri de buydu.

“İnsan, aşkın çok daha derin kaynaklardan doğduğunu düşünmek ister.” diyor, Proust.

Sözcüklerin Anlamı'nda ise aşktan ziyade karşılaşan ve bağ kurmaya çalışan iki zıt karakterli insan görüyoruz. Biri yatay, diğeri dikey kavrayışa sahip. Derinlik kavrayışına sahip Duru, sevgilisinden farklı bir sosyokültürel çevrede büyümüş biri. Ülkenin kısa tarihine dair objeleri biriktirip fotoğraflayarak bir –cumhuriyet panoraması- yaratarak kendi anlamını bulma çabasında. Demir ise anlamadıkları karşısında duraklayan, anlamak için çaba harcayan biri değil. Duru sorgulamanın, yavaşlatmanın, fotoğrafını çekmenin, durdurmanın ve böylece bağ kurmanın insanı iken, Demir sorgulamayan, her şeyin üzerinden akıp gitmesini isteyen biri.

Bir çeşit “durma” denemesi

Duru’nun zihnini, 1920’lerden günümüze kadar ülkede yaşanmış olaylara dair izler taşıyan ya da o dönemin özelliklerini ifade eden objeleri biriktirip bunlardan sanatsal bir bağlam yaratma çabasını yaşamının temel tutkusu haline getirişinde görüyoruz. Yapmaya çalıştığı şeyi bir sanat çalışması olarak ifade etse de bana göre şu anki hızlı akışa bir karşı durma çabası olarak okunabilir. Nesnelerle bağ kurmak, bir durma ve durdurma eylemidir. Orada durup derinleşmeyi gerektirir. Çalışması için yapay zekâya (!) yazdırdığı tanıtım yazısında diyor ki;

“... ülkenin özünü damıtmış nesneleri bir araya getirip dayanışmaya davet edecek, birlikte bir anlam bütünlüğü oluşturacak nesneleri, ülkenin dağınıklığında kaybolmuş o özü görünür kılmaya mecbur edecek ve belki de sözcüklerin taşıyabileceği bütün anlamlardan daha anlamlı olacak bir nadireler odası kurmak için...” (s.65)

Demir ile kurmaya çalıştığı ilişkide de benzer bir bağlamda yürüyor. Sadece ikisinin anlayabileceği bir dil oluşturma oyununu başlatıyor. Yeni kelimeler üretiyor ya da bir kelimeyi sevgiliyle birlikte başka bir kelime yerine kullanıyorlar. Kitabın sonuna bu sözlük eklenmiş. Başlarda sözlüğe bakma gereği duysanız da sonraları bakmadan da hangi kelimeyi hangi bağlamda kullandıklarını anlayıp iki kişilik bu dile zorlanmadan dâhil olabiliyorsunuz.

İki kişilik bir dil mümkün mü?

Bu dil, aralarında eğlenceli ve özel bir bağ oluştururken çevreleri için tam tersi bir etki yaratıyor. Açıkçası onların çevresinden biriymiş gibi ben de benzer bir duyguya kapıldım. Bu dil nedeniyle arkadaşlarının onlardan giderek uzaklaşmasıyla birbirlerine daha çok gereksinim duyar hale gelmeleri *Küçük Prens*’teki tilkinin anlattığı evcilleşme hikâyesini çağrıştırıyor. Tilki, “evcil ne demek?” sorusuna “insanlarla bağlar kurmak demektir”, diye cevap verir. Beni evcilleştirirsen dünyada benim için tek olursun, ben de senin için tek olurum... Ama günümüzün hız ve sürekli uyarılma dünyasında işler pek öyle yürümüyor, o yüzden bir süre sonra hikâyedeki ilişkinin de *yapısökümü* başlıyor.

Geçmişe ait nesneleri toplayarak bir araya getirme çabasındaki karakterin roman boyunca tutkuyla aradığı bir nesne nedeniyle başına gelenler ise aynı zamanda bir ülkenin siyasi tarihinin mini bir özeti gibi okunuyor.

Dijital düzen, dünyayı enformasyona dönüştürerek şaysizleştirmektedir diyor Byung-Chul Han. Kaybedilen deneyim hazzı, sanal dünya üzerinde yaşanan *beğen* ya da *beğenme*, *linç et* ya da *edit*, *yorum yap*, *takip et*, *takibi bırak* butonlarına indirgenmiş durumda. Tüm bunların ise hizmet ettiği tek bir şey var: satın al ve satın al, daha çok satın al.

Böyle bir anlatı tarzı, günümüz öznesinin odaklanma sorunu içerisinde rahatsız etmeden akabiliyor olması ile bir farkındalık yaratıyor. Akaş’ın anlatısındaki bu durum bir estetik tercih olarak değil, bir zihin durumuna işaret etmesi açısından oldukça dikkat çekici.

Sözcüklerin Anlamı romanı, hakikat arayışının, like (!) arayışı karşısında önemini yitirdiği bu çağda, edebiyata ne olacağı ile ilgili bir soru oluşturabilir mi zihnimizde?

Belki de cevabı çok eski bir mektuptan gelir:

*“Sevgili dostum,” diye yazıyordu Proust, Andre Gide’e, “çağdaşlarımızın arasında yaygın olan modanın aksine, ben insanın edebiyatı hem yüksek bir mertebeye koyabileceğine hem de ona gülüp geçebileceğine inanıyorum” **

*Alain De Botton/Proust yaşamımızı nasıl değiştirebilir? S.196-Everest Yayınları

[Seçil Avcı \(https://librekultur.com/author/secilavci/\)](https://librekultur.com/author/secilavci/)

[LIBRE KÜLTÜR \(https://librekultur.com/category/librekultur/\)](https://librekultur.com/category/librekultur/)

01.01.2026

[Çalınan Dikkat \(https://librekultur.com/tag/calinan-dikkat/\)](https://librekultur.com/tag/calinan-dikkat/)

[Can Yayınları \(https://librekultur.com/tag/can-yayinlari/\)](https://librekultur.com/tag/can-yayinlari/)

[cem akaş \(https://librekultur.com/tag/cem-akas/\)](https://librekultur.com/tag/cem-akas/)

[Johann Hari \(https://librekultur.com/tag/johann-hari/\)](https://librekultur.com/tag/johann-hari/)

[Roman \(https://librekultur.com/tag/roman/\)](https://librekultur.com/tag/roman/)

[sözcüklerin anlamı \(https://librekultur.com/tag/sozcuklerin-anlami/\)](https://librekultur.com/tag/sozcuklerin-anlami/)

< [Önceki yazı \(https://librekultur.com/librenin-sectikleri-3/\)](https://librekultur.com/librenin-sectikleri-3/)

[Sonraki yazı > \(https://librekultur.com/librenin-sectikleri-3/\)](https://librekultur.com/librenin-sectikleri-3/)

Ayrıca Şunları da Beğenebilirsiniz:

[Hakikati arayanlar: Kitap'ın yolcuları \(https://librekultur.com/hakikati-arayanlar-kitapin-yolculari/\)](https://librekultur.com/hakikati-arayanlar-kitapin-yolculari/)

[İnce bir kesik. inatçı bir sızı \(https://librekultur.com/ince-bir-kesik-inatci-bir-sizi/\)](https://librekultur.com/ince-bir-kesik-inatci-bir-sizi/)

[HAKKIMIZDA \(https://librekultur.com/hakkimizda/\)](https://librekultur.com/hakkimizda/)

KÜNYE (<https://librekultur.com/kunye/>).

İLETİŞİM (<https://librekultur.com/iletisim/>).

© 2025 LibreKultur.com

(<https://www.stagram.com/librekultur>) (<https://x.com/LibreKulture>)

